

Кримінально-правове становище жінки на українських землях в складі Великого князівства Литовського

Шевченко К.Ю., слухач 6МК-1А курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук *Прус В.З.*

На початкових етапах розвитку Київської Русі кримінальне право існувало у формі звичаю, який, за твердженням деяких дослідників, вже у IX ст. набув значення неписаної правової норми [1, с. 9]. У давньоукраїнській державі існували різноманітні терміни для визначення звичаєвого права - «звичай», «норов», «покон», «закон», «старина» і «правда». В цей ж період звичай і закон застосовувалися як однорідні поняття і означали правовий звичай.

За визначенням українського історика П.П. Музиченка, багато звичаєвих норм, які регулювали відносини людей за родоплемінного ладу в Україні, були перенесені у цивілізоване суспільство [2, с. 44]. Це, перш за все, стосується поняття злочину, який трактувався як образа, що наносила певні матеріальні та моральні збитки. З часом (X - XI ст.) поняття злочину стало більш містким, і вже Руська Правда під поняттям «злочин» розуміє не лише образу, а й будь-яке порушення закону. У давньоукраїнських правових пам'ятках світського та церковного права X - середини XIV ст. зафіксовані різні види злочинів, суб'єктом яких могла бути жінка. За часів Литовсько-Руської держави до кінця XIX - початку XX ст. жінка розглядалася як спеціальний суб'єкт злочинів, яким спричинялася «образа» інтересам чоловіка, родинно-шлюбним відносинам, релігії.

Церковні нормативні акти виокремлюють деякі злочини, за скоєння яких несла покарання лише жінка. Серед так званих «жіночих злочинів» можна виділити народження дівчиною або жінкою позашлюбної дитини, дітовбивство, чаклунство, «драку по-жєньскы», крадіжку дружиного майна у власного чоловіка тощо. Розміри штрафів за такі протиправні діяння були однаковими для представниць різних соціальних груп. Виокремлення таких злочинів, на наш погляд, зумовлювалося прийняттям в Україні-Русі християнства, тому що такі діяння суперечили, перш за все, канонам православної церкви.

Окрім свідчень про відповідальність жінок за власні злочини та проступки, у вітчизняних джерелах кримінального права трапляються згадки і про відповідальність дружин («женъ») за злочини своїх чоловіків.

При цьому, тривалий час за злочини, суб'єктом якого була жінка, передбачалася лише смертна кара. Таке становище було даниною відтворенню кримінальним правом містичних, релігійно-теологічних та філософських поглядів на сутність жінки як такої, що є невідомою, незрозумілою, існуючою за іншими критеріями. Це породжувало переоцінку жіночих властивостей, переважно негативну: жінки, які вчиняли правопорушення, розглядалися як втілення найбільшої міри зіпсованості та злої волі, вважалося, що вони схильні до чаклунства.

Метою покарання, згідно норм звичаєвого права та княжого законодавства, було відшкодування збитків, попередження злочинів та поповнення державної скарбниці. Кримінальному праву Литовсько-Руської держави були притаманні гуманістичні риси. Завдання фізичних страждань, приниження честі та гідності особи, а особливо дівчини, жінки та матері, засуджував не лише звичай, але і закон. Українське звичаєве право історично ґрунтувалося на принципах

широкого демократизму і рівності прав для кожної одиниці суспільства. Саме мета покарання відображає правосвідомість українського народу, його ментальність, характер світоглядних позицій у суспільстві.

Отже, з подальшим розвитком державно-правових інститутів, а також поступовим закріпленням у понятті злочину домінуючої ролі формального елементу, починає формуватися та набуває розвитку така мета покарання як виправлення засудженої та залякування.

На підставі аналізу правових пам'яток періоду, коли українські землі перебували у складі Литовсько-Руської держави, можна виділити основні принципи призначення покарання для жінок. У правових актах XV - XVI ст. вони здебільшого формально закріплювалися. Головними принципами призначення покарання для жінок як світською, так і церковною владою були принцип індивідуальності покарання, законність і справедливність, демократизм та гуманізм.

Отже, протягом XIV - XVI ст. жінка в Україні не була спеціальним суб'єктом злочину, а покарання за вчинений злочин не залежали від статі злочинця. У досліджуваній період відбувався розвиток мети та принципів призначення покарання для жінки, що вчинила злочин. Якщо у добу Київської Русі обсяг кримінальної відповідальності вільних жінок усіх суспільних верств був однаковим, то починаючи з XVI ст. на ступінь покарання злочинниці впливав її соціальний стан: за вчинення аналогічних злочинів суворіші санкції застосовувалися до представниць нижчих суспільних станів, аніж шляхтянок.

Список використаних джерел:

1. Історія українського права. Навчальний посібник: Матеріали до курсу лекцій з історії української державності / За ред. О. О. Шевченка. - К.: Олан, 2001. - 214 с.
2. Музиченко П. П. Історія держави і права України: Навч. посіб. - 3-тє вид., стер. / Петро Павлович Музиченко. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. - 429 с.

Щодо заборони перевезення повітряним транспортом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів

Шевчук Г.В., кандидат юридичних наук, декан факультету підготовки спеціалістів-правознавців ННІЗН НАВС

Аналіз нормативних актів з питань забезпечення безпеки цивільного повітряного транспорту свідчить, що, не дивлячись на те, що більшість з них була прийнята після прийняття національного антинаркотичного законодавства, у них не регламентується заборона на перевезення повітряним транспортом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Так, відповідно до ст. 75 Повітряного кодексу України перелік небезпечних предметів і речовин, заборонених до здачі, прийому, зберігання і перевезення на цивільних повітряних суднах, визначається нормами, правилами і процедурами Української державної програми безпеки цивільної авіації. Відповідно до п. 83 Закону України «Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації» від 20 лютого 2003 року, перелік предметів, заборонених до перевезення повітряним небезпечних предметів і речовин, заборонених до перевезення повітряним транспортом, затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого органу з питань авіаційної безпеки цивільної авіації. У затвердженому постановою Кабінету Міністрів України Переліку небезпечних предметів і речовин, заборонених до перевезення повітряним транспортом, відсутні наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори як такі, що заборонені для перевезення. У зазначеному Переліку заборонені для перевезення цивільним